

Collegereeks 'Europa: het land waarin we wonen'

Presentator van deze reeks is Gerda Bosdriesz. Bosdriesz leidt de avond in met het idee achter de collegereeks: de verkiezingen zijn weliswaar net geweest, maar de is niet weg. De aandacht voor Europa en de Europese Unie is van alledag. En we kunnen deze collegereeks gebruiken om te kijken naar de verkiezingsuitslag en wat het nieuwe Europees Parlement gaat betekenen voor de komende vijf jaar. De titel is gekozen vanuit de gedachte dat Europa bij ons altijd aanwezig is. Het is niet ver weg, maar we zitten er middenin. De dagelijkse Europese politiek komt dan ook aan bod tijdens deze reeks.

Tomas Vanheste trapt deze collegereeks af met een verhaal over het democratisch gehalte van Europa en hoe de Europese democratie werkt. Maar hij spreekt ook over de verkiezingsuitslag van 23 mei en wat deze betekent voor de toekomst van Europa. In vervolgvonden behandelen we hoe Europa zich manifesteert in Nederland, wat Europese burgers bezig houdt; wat ze verbindt en scheidt. Maar ook hoe het nieuwe Europa eruit gaat zien.

Vanheste is correspondent Europa van de website 'De Correspondent' en meer in het bijzonder correspondent '*Europa: tussen macht en verbeelding*'. Waarmee wordt bedoelt dat Vanheste probeert te achterhalen hoe de macht werkt in Europa/de Europese Unie. Dat hij kijkt naar de interactie tussen landen, instellingen en de lobby. Daarnaast bekijkt Vanheste of het Europa van nu, het Europa van de verbeelding is. Hij legt uit dat bij De Correspondent journalisten subjectief zijn, omdat De Correspondent niet gelooft in objectieve journalistiek.

Het nieuwe Europees Parlement

Het college van vanavond gaat over de democratie in Europa, na de Europese verkiezingen van donderdag 23 mei. Diem25 en VOLT hebben beide één zetel gewonnen. Het zijn de eerste twee partijen die proberen om pan-Europees mensen te verbinden in één partij. Verenigd Europees Links (GUE/NGL) heeft een tikje gekregen. Dit is de fractie waar de PvdD in zit, en de SP in zát. Premier Tsipras van Griekenland besloot naar aanleiding van het resultaat van zijn SYRIZA-partij, die ook onderdeel uitmaakt van Verenigd Europees Links, nieuwe verkiezingen uit te schrijven.

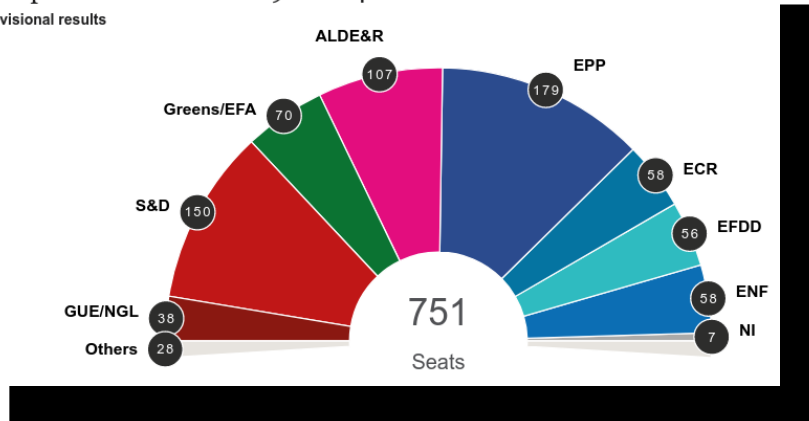
De sociaaldemocraten (S&D) zijn teruggevallen van 180 naar 145. In Nederland heeft de PvdA, die onderdeel uitmaakt van deze fractie, gewonnen. Maar dat beeld zien we niet in andere Europese landen. De grote middenpartijen, die min of meer pro-Europees zijn, hebben zich vrij goed gehandhaafd. De gevreesde 'tsunami van populistten en Eurosceptici' is daarmee volgens Vanheste uitgebleven.

Europe Freedom and Direct Democracy (EFDD) is de fractie waar de Vijfsterrenbeweging uit Italië en de Brexit Party van Nigel Farage in zitten. Deze fracties kunnen overigens de komende periode nog opnieuw ingedeeld worden. De grootse fractie, de christendemocraten van de Europese Volkspartij (EVP), is teruggevallen van 218 naar 180 parlementsleden, maar is nog steeds de grootste. De partij van de Hongaarse premier Orbán maakt onderdeel uit van de fractie met 13 zetels. De vraag is of dat zo blijft, gezien de onder druk staande rechtsstaat in Hongarije.

Het schema laat zien dat hooguit een kwart van de zetels is gegaan naar eurosceptische fracties.

European Parliament 2019 - 2024

Provisional results

Meerderheden

Voor deze verkiezingen hadden de sociaaldemocraten en christendemocraten een ruime meerderheid in het Europees Parlement. Dat was al decennia het geval. In het nieuwe Europees Parlement is dit niet langer zo. Voor De Groenen (GREENS/EFA) en Liberalen (ALDE) is dat een grote opluchting, omdat het daardoor spannender wordt in het parlement. Ook zeggen beide fracties in een eerste reactie dat ze nu 'nodig' zijn voor meerderheden en voor het verdelen van posten. Verhofstadt (ALDE) legde zelfs direct zijn eisen voor samenwerking op tafel. Zoals de strijd tegen klimaatverandering, een oplossing voor het migratieprobleem, eerlijke belastingen en het verdiepen van de interne markt.

De zege van eurokritische partijen is, zoals eerder gemeld, beperkt. Maar deze moet niet over het hoofd gezien worden. In Frankrijk is 'Rassemblement National' van Marie le Pen net de grootste geworden, met 22 versus 21 zetels voor de partij van president Macron. Een kleine klap voor Macron, die erg graag de grootste wilde worden in juist deze verkiezingen. Vijf jaar geleden verloren de socialisten van Hollande overigens ook al van Le Pen.

De partij van Merkel (CDU, in samenwerking met de CSU) verloor in Duitsland ongeveer vijf zetels, de sociaaldemocraten acht of negen. Daarmee kreeg de coalitie in Duitsland het nogal te verduren. De Frans-Duitse as is ook op hoog niveau verzwakt.

Een tweede land naast Frankrijk waar de populisten wonnen, is Italië met Lega Nord, die veruit de grootste is geworden. Matteo Salvini van Lega Nord heeft de afgelopen jaren steun gewonnen ten opzicht van de Vijfsterrenbeweging. In Polen won Recht en Rechtvaardigheid (PiS). Dit is de partij waartegen de Europese Commissie in het geweer probeert te komen. De Commissie is een artikel 7-procedure begonnen tegen Polen. Deze procedure kan leiden tot het intrekken van het stemrecht van Polen. De procedure is gestart vanwege de recente ontwikkelingen in Polen, waardoor de media niet langer onafhankelijk zijn en de rechtsstaat onder druk staat. Ook zijn rechters ontslagen. In Hongarije won Fidesz van premier Orbán zelfs een absolute meerderheid.

De Brexit Party van Nigel Farage is met 26 zetels een flinke club geworden in Europa, zo zegt Vanheste. Dat gaat ongetwijfeld veel lawaai opleveren in Brussel.

Nederland en de winst van de PvdA

In Nederland won de Partij van de Arbeid (S&D-fractie) verrassend met 6 zetels. Na het debat tussen Baudet en Rutte zat Vanheste even 'in zak en as' vanwege de keuze 'we moeten af van Europa' vs. de verdediging van Rutte dat het moet gaan om 'banen, banen, banen'. Rutte zei ooit eerder tijdens een lezing dat we in de EU moeten zitten omdat het Nederland voordeel brengt. En sprak dus niet vanuit een Europese gedachte. Oud-eurocommissaris Sicco Mansholt dacht daar anders over; hij hamerde op de Europese gedachte en vond dat wat besloten werd, voor ieder land voordeel moest opleveren.

Rutte gaf aan dat de Europese Unie ons economisch voordeel oplevert. Ook zei hij dat we migratie weliswaar moeten temperen, maar dat de migranten doorlopen tot Venlo wanneer er geen Europese samenwerking is.

De winst van de Partij van de Arbeid komt volgens Vanheste deels door het 'Timmermans-effect'. Frans Timmermans is een bekend politicus in Europa, die commissievoorzitter wil worden. Dat sprak en trok veel mensen aan. Tweede Kamerleden van de Partij van de Arbeid vertelden de pers dat het niet zozeer aan de inzet van de Tweede Kamerfractie lag dat de PvdA zich herstelde, maar dat dit herstel kwam dankzij o.a. het Timmermans-effect. Vanheste is ook van mening dat de drie huidige PvdA-Europarlementariërs goed werk hebben verzet. Meer over dit deel van zijn analyse vindt u hier: <https://decorrespondent.nl/9548/ook-niet-pvdaers-mogen-blij-zijn-met-de-uitkomst-van-de-europese-verkiezingen/440487432-6f5be5c6>.

Europees Parlement

Kunnen we zeggen dat het Europees Parlement een Europese volksvertegenwoordiging is? Pijnlijk voor het EP is dat de opkomst sinds de jaren 70 steeds lager wordt. Dit jaar is de opkomst echter omhoog gegaan, naar 51 procent over de gehele EU. Het is een moeilijke discussie of de lage opkomst betekent dat het EP geen democratische legitimiteit heeft. Je kunt volgens Vanheste echter wel zeggen, en dat blijkt uit onderzoek van de Europese Barometer, dat het vertrouwen in het EP veel hoger is dan het vertrouwen in nationale parlementen.

Een klassieke redenering, van onder andere Thierry Baudet, is dat je pas een volksvertegenwoordiging kunt hebben wanneer je een Europees volk hebt. En er is geen Europees volk volgens hem. Volgens Vanheste wel. Er zijn veel democratieën te noemen waar verschillende volkeren wonen. Wat je nodig hebt, is een groep burgers die gedeelde belangen hebben. En dat is het geval in de Europese Unie. Net als bijvoorbeeld in Zwitserland en Canada. Een publieke ruimte en publiek debat groeit steeds verder in de Europese Unie, zoals ook Luuk van Middelaar laatst aanstipte. Zo praten we ook over vicepremier Salvini en president Macron, en niet alleen over premier Rutte of Frans Timmermans.

Het Europees Parlement doet er toe. Het is een machtige club. Zo is het EP, sinds het Verdrag van Lissabon, medewetgever op 85 beleidsterreinen. Bijvoorbeeld op het gebied van klimaat, landbouw, consumentenbescherming en gelijkheid. Ook wordt het EP steeds assertiever. Met als voorbeeld het systeem van 'Spitzenkandidaten' als het gaat om de opvolging van de voorzitter van de Europese Commissie. Hoewel de Europese regeringsleiders misschien wel zelf de voorzitter gaan bepalen, Michel Barnier bijvoorbeeld, de Brexit-onderhandelaar.

Hoewel het EP kan reageren op wetsvoorstellen van de Commissie, kan het geen initiatieven indienen. Er zijn twee mede-wetgevers in de Europese Unie: de Raad van Ministers en het Europees Parlement. Zonder steun van beide komt de wet er niet. In crisisperiodes staat het Europees Parlement vaak buitenspel. Zoals bij de financiële crisis, toen Merkel en Sarkozy een akkoord sloten. Of bij de migratiecrisis in 2015. Toen kwam de EU-Turkijedeal er. Gesloten door de landen, zónder het Europees Parlement.

Raad van de Europese Unie

Wanneer de Europese Commissie met een wetsvoorstel komt, is eerst het Parlement aan de beurt. Daarna mogen de vakministers van de verschillende landen aangeven wat ze van een voorstel vinden. Die overleggen zijn vaak niet transparant. We kunnen als inwoners dat niet volgen, ondanks het recht om te weten wat onze vertegenwoordigers in Europa vinden en zeggen. Stel het gaat om de normen voor uitstoot van vrachtwagens. Het Parlement zegt 'minimaal 35% lagere CO2 uitstoot in 2030'. De Raad van Ministers wilde een lager percentage. Maar we kunnen niet achterhalen welk land zich op welke manier opstelt in een dergelijk debat.

De besluitvorming in de Europese Unie is altijd een soort 'Processie van Echternach'. Een uitdrukking die wordt gebruikt om een onnodig traag en inefficiënt proces te illustreren: het Parlement zet drie stappen vooruit (zoals in milieudossiers), de Raad twee of zelfs weer drie achteruit. De gelaagdheid van dat proces is ondoorgrondelijk voor burgers, die het ook niet zo zeer interesseert volgens Vanheste.

Is er dan een democratisch tekort? Volgens Vanheste niet, want je hebt ministers die nationaal verkozen/benoemd zijn, en die gecontroleerd worden door de nationale parlementen. Het gaat volgens Herman van Rompuy, oudgediende in Europa, zelfs om een dubbele controle: de nationale en de Europese. Er is echter geen regering vs. oppositie in Brussel. Tot nu toe althans.

De lobby is wel kansrijk om in Europa wetgeving te beïnvloeden. De 20.000 lobbyisten in Brussel kennen de procedures erg goed. Zij zijn daardoor beter in staat om invloed uit te oefenen dan 'gewone' burgers. Grote bedrijven hebben veel kapitaal over voor het beïnvloeden van de Brusselse agenda. De directe inspraak van Europese burgers, de participatieve democratie, is in Brussel gebrekkig ontwikkeld.

De EU is dan ook een hybride verband. Het is aan de ene kant een samenwerking van soevereine landen via de Raad. Aan de andere kant heeft het elementen van een federale staat, via de gemeenschappelijke instellingen. Dat leidt in de praktijk tot samenwerking op verschillende manieren. Daar geeft Vanheste verschillende voorbeelden van, zoals migratie.

Op het gebied van migratie droegen Italië en Griekenland teveel van de last. Daardoor werd een gemeenschappelijk systeem bedacht. Wanneer een drempel overschreden zou worden qua aantal, dan werden overige vluchtelingen herverdeeld over alle lidstaten. Maar in de praktijk bleek dit weerbarstig. Omdat bijvoorbeeld Hongarije hier aan weigerde mee te doen. Ze kwamen er daardoor op onderdelen niet uit in de Europese Raad, ondanks enkele deelsuccessen. Zo blijven er voldoende uitdagingen voor de Europese instellingen.

Hierna volgde een discussie met het publiek. Deze is terug te luisteren via www.txtradio.nl.